Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra filozofie a společenských věd

Etický vztah ke zvířatům

Bakalářská práce

Autor Bc.	Johana Bencová
Studijní program	Filozofie
Studijní obor	Filozofie a společenské vědy
Vedoucí práce	Mgr. Marie Hrdá, Ph.D.

Hradec Králové 2022

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	**Johana Bencová**
Studium:	F18BP0178
Studijní program:	B6101 Filozofie
Studijní obor:	Filozofie a společenské vědy
Název bakalářské práce:	**Etický vztah ke zvířatům**
Název bakalářské práce AJ:	An Ethical Relationship with Animals

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zaměřuje na ideové předpoklady našeho vztahu ke zvířatům, především skrze filosofickou analýzu argumentů z literatury věnované tématu. Zkoumá etické otázky oprávněnosti našeho využívání zvířat v kontextu praxe západní společnosti. Zaměřuje se na hnutí za práva zvířat a analyzuje jejich argumenty, porovnává osvobození zvířat a welfare. Práce může být dle zájmu zaměřena na vybranou oblast vztahu ke zvířatům, hlouběji přiblížit její problematiku a ukázat na ní, jaké morální závazky vyplývají z analyzovaných argumentů.

BEKOFF, Marc. Na zvířatech záleží: biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem. Vyd. 1. Praha: Triton, 2009, 224 s. ISBN 978-80-7387-322-6 BIRCH, Charles. Život se zvířaty : společenství božích tvorů. vyd. 1. Praha : Kalich, 2007, 100 s. ISBN 978-80-7017-068-7 CHAPOUTHIER, Georges. Zvířecí práva. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013, 118 s. ISBN 978-80-7387-607-4. JEBAVÝ, Lukáš. Etika chovu a etologie zvířat. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2012, 277 s. ISBN 978-80-213-2282-0. Jejich jest království : výbor z knih o etickém chování vůči zvířatům a jejich osudu. Sestavil Jan Čejka, přeložil Viktor Faktor. vyd. 1. Praha : Práh. 2005. 141 s. ISBN 80-7252-112-8 KOHÁK, Erazim. Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, 203 s. ISBN 80-85850-63-x. KOMÁREK, Stanislav. Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech. Vyd. 2. Praha: Academia, 2012, 262 s. ISBN 978-80-200-2113-7. OPPOVÁ, Alice a Petr VAČKÁŘ. Hlas pro němou tvář. Praha: Animal Globe, c2000, 69 s. ISBN 80-238-5286-8. PATTERSON, Charles. Věčná Treblinka: ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté. Vyd. 1. Praha: Práh, 2003, 260 s. ISBN 80-7252-084-9. REGAN, Tom. The Case for Animal Rights. In Ch.Pierce, D. Van DeVerr (eds.). People, Penguins, and Plastic Trees. Basic Issues in Environmental Ethics. USA: Wadsworth Publishing Group. 1995. s. 72 ? 78 SINGER, Peter. Osvobození zvířat. Vyd. 1. Praha: Práh, 2001, 259 s. ISBN 80-7252-042-3. SINGER, Peter. Spisy o etickom žití. Bratislava: Vydavatelství SSS. 2009. 352 s. ISBN 978-80-8061-332-7 SCHÄR-MANZOLI, Milly a Max KELLER. Holocaust: pokusy na zvířatech ve Švýcarsku: 150 protokolů ze 60 laboratoří podepsaných badateli, obchod s pokusnými zvířaty a jejich chov, lobby. 1. vyd. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996, 180 s. SCHWEITZER, Albert. Nauka úcty k životu. 1. vyd. v této podobě. Praha: DharmaGaia, 1996, 40 s. ISBN 80-901225-7-4. SCHWEITZER, Albert a Otakar Antoň FUNDA. Zastánce kritického myšlení a úcty k životu. 1. vyd. ve Vyšehradu. Praha: Vyšehrad, 1989, 308 s. ISBN 80-7021-010-9. ŠILER, Vladimír. Etika ochrany zvířat. Ostrava : Scholaforum. 1996. 29 s. ISBN 80-86058-28-X WEBSTER, John. Welfare: životní pohoda zvířat, aneb, Střízlivé kázání o ráji: konstruktivní přístup k problému vlády člověka nad zvířaty. Praha: Nadace na ochranu zvířat, c1999, 264 s. ISBN 80-238-4086-x. WEBSTER, John. Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji: praktický přístup k nápravě problému naší vlády nad zvířaty. Vyd. 1. Praha: Práh, 2009, 291 s. ISBN 978-80-7252-264-4.

Zadávající pracoviště:	Katedra filosofie a společenských věd, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Marie Hrdá, Ph.D.
Oponent:	Mgr. et Mgr. Michal Rigel, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	13.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a řádně jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpala základ pro vytvoření své bakalářské práce.

V Hradci Králové dne 13.05.2022

Poděkování

Děkuji za podporu ve studiu své mamce Lucii. A Jakubovi.

Anotace

BENCOVÁ, Johana. *Etický vztah ke zvířatům*. Hradec Králové. Filozofická fakulta Univerzity Hradec králové, 2022.

V této bakalářské práci se plánuji zabývat tím, zda je současný způsob chování zvířat ve velkochovech eticky obhajitelný. Bude zkoumán způsob fungování intenzivního zemědělství. Dále bude zkoumán současný vztah k těmto zvířatům v naší společnosti. Převážně budu vycházet z pozic Animal Welfare, ale budou zmíněny i jiné směry a eticky normativní pozice. Cílem bude zjistit, jestli jsou hospodářským zvířatům naplňovány základní potřeby a zda k nim, jako společnost, chováme citlivý vztah.

Annotation

BENCOVÁ, Johana. *An Ethical Relationship with Animals*. Hradec Králové. Philosophical faculty of University of Hradec Králové, 2022.

In this bachelor thesis I plan to deal with whether the current way of behaving animals in factory farms is ethically justifiable. The way intensive farming operates will be examined. Furthermore, the current attitude towards these animals in our society will be examined. I will mainly draw on Animal Welfare positions, but other directions and ethically normative positions will also be mentioned. The aim will be to determine whether the basic needs of farm animals are being fulfilled and whether we, as a society, have a sensitive relationship with them.

Obsah

Obsah 6

Úvod 7

1. Současný stav vztahování se ke zvířatům 9

2. Velkochovy 12

2.1 Tur domácí 12

2.2.1 Mléčný průmysl 12

2.3 Kur domácí 13

2.3.1 Kuřecí maso 13

2.3.2 Vejce 14

2.4 Prase domácí 14

2.4.1 Vepřové maso 14

2.5 Dokument Svědectví 16

2.6 Závěr – pohled z perspektivy Animal Rights a Animal Welfare 20

3. Etika obětavosti (Nauka úcty k životu) 22

3.1 Závěr 23

4. Lidský vztah ke zvířatům 25

4.1 Druhová nadřazenost a argumenty pro vegetariánství u Petera Singera 25

4.2 Hodnota zvířat 27

4.3 Ospravedlňování a skrývání za nevědomost 30

5. Dopady velkochovů na člověka 33

5.1 Dopady práce ve velkochovech na jejich pracovníky 36

Závěr 40

Seznam použité literatury a použitých zdrojů 42

Úvod

V této bakalářské práci budu zabývat tím, jaký vztah má současná západní lidská společnost k mimolidským bytostem. Převážně se plánuji zaměřovat na vyšší savce, kteří jsou chováni ve velkochovech. Primárním záměrem této práce je zjistit, jestli je současný způsob chování zvířat eticky obhajitelný.

Bude mě zajímat způsob fungování velkochovů a podmínky, v jakých zvířata žijí. Tento zájem pramení zejména z otázky, jakým způsobem a zda zvířata v intenzivním zemědělství prospívají nejen fyzicky, ale i psychicky. Dále se budu tázat, zda se samotné vnímání mimolidských bytostí v současnosti neproměnilo a nakonec, jestli nějakým způsobem velkochovy negativně neafektují i lidskou společnost.

Jako vztah, který je ke zvířatům etický, se budu snažit nalézt přístup, který jim svobodně umožňuje naplňovat všechny jejich základní potřeby a tento přístup vztáhnout na velkochovy, tedy na to, zda velkochovy zvířatům jejich základní potřeby umožňují uspokojit. Dále budu zkoumat, zda se ke zvířatům vztahujeme jako k cítícím a vnímajícím bytostem a pokud ne, pokusím se ukázat přístupy, které zvířata respektují jako autonomní tvory. Pro uskutečnění těchto cílů budu především vycházet z principů a myšlenek Animal Welfare (životní pohoda zvířat), avšak budou zmíněni i myšlenky plynoucí z Animal Rights (zvířecí práva) či myšlenky argumentující proti speciesismu (druhové nadřazenosti). Zmínit chci také etiku obětavosti, která se zaměřuje na laskavé pojímání a péči o všechno živé jsoucno.[1]

V čistě etické části práce budu vycházet z autorů jako jsou Albert Schweitzer, Peter Singer, Marc Bekoff, John Webster, Georges Chapouthier, Matthew Scully, Erazim Kohák aj. V popisu chodu velkofarem plánuji převážně čerpat z informací, které poskytuje hnutí Compassion in World Farming[2] (Soucit ve světovém zemědělství) na svých internetových stránkách, toto hnutí funguje již od roku 1967 a jejím zakladatelem je Peter Roberts, ten byl za svého života aktivista a zabýval se především zvířecím Welfare.

[1] SCHWEITZER, Albert. Nauka úcty k životu. Vyd. 1. Praha: Dharma Gaia, 1993. ISBN 80-901225-7-4.
[2] Česká republika | CIWF Česká Republika. Česká republika | CIWF Česká Republika [online]. Copyright © 2022 Compassion in World Farming. Dostupné z: https://www.ciwf.cz/

Tématem práce se chci zabývat především z důvodu toho, že zvířata hospodářská jsou nedílnou součástí naší společnosti. Zvířat hospodářských žije nesčetné množství, ale v západní společnosti se setkáváme pouze se zlomkem z nich, většina z nich je umístěna ve zmíněných velkochovech, do nichž běžná populace nemá přístup. Právě proto mě zajímá život těchto zvířat. Hospodářská zvířata jsou chována pro náš užitek, proto se domnívám, že je důležité být obeznámena o tom, jakým způsobem a v jakých životních podmínkách jsou chována a jak se k nim systémově vztahujeme.

1. Současný stav vztahování se ke zvířatům

Záměrem této první kapitoly je nastínit, jakým způsobem se v současné západní společnosti vztahujeme ke zvířatům, a to především k zvířatům hospodářským. Pomocí myšlenek Yuval N. Hararihi, M. Scullyho, M. Mullin a E. Koháka ukážu, jak vypadá současná situace, kdy se tato zvířata berou primárně jako produkty. Je zde, z mého pohledu, viditelné, že se u hospodářských zvířat drží stopy jejich karteziánského pojímaní, tedy že se na ně nahlíží jako stroj, ze kterého je pak možné těžit, a to pro lidské potřeby (kantovsky by se dalo uvést, že se berou jen jako prostředek). Pomocí autorů bude ukázán vývojový posun v náhledu na zvířata, nejedná se však o pohled hluboce historizující, účelem je především ukázat principy fungující dnes.

Harari, který se v knize zabývá vývojem lidské společnosti je toho názoru, že s průmyslovou revolucí se nejvíce proměnilo a rozvinulo zemědělství. To samozřejmě mělo vliv i na to, jak se nyní zachází se zvířaty. S převahou antropocentrického nazírání světa *„…přestává člověk vnímat zemědělská zvířata jako živá stvoření s pocity bolesti nebo nepohodlí a chová se k nim, jako by to byly stroje“*[3], píše autor. Život zvířat tak řídí kapitalistické principy, kdy se jedná o propracovaný systém výroby, kde jsou zvířata brána pouze jako jeho součást a na jejich potřeby se dbá pouze v zájmu dobrého fungování tohoto výrobního procesu.[4]

O proměně vnímání zvířat píše také Matthew Scully, který kritizuje kritizuje velkochovy a dělá distinkci mezi *„tradičním hospodářstvím“* a *„novým zemědělstvím“*. Kdy *nové zemědělství* jsou velkochovy a s nimi spojena intenzifikace zemědělství. Zmiňuje společnost Smithfield, která je obřím producentem masa na americkém poli. Scully popisuje princip, na kterém funguje systém *nového zemědělství*, které je celé poháněno konzumerismem. V tomto systému již zvířata nejsou bytosti – subjekty, nýbrž pouhými produkty – objekty. Kapitalisti vlastnící tyto firmy ze zvířat objekty učinili záměrně, jelikož jim to umožňuje pracovat s nimi bez ohledu na zvířecí cítění a potřeby a mohou tak zvýšit jejich produkci a zároveň udržet nízkou cenu oněch zvířecích produktů pro konzumenty. Elementárními principy pro tyto firmy tedy jsou: co nejvíce snížit vydané

[3] HARARI, Yuval Noah. Sapiens. Od zvířete k božskému jedinci. Str. 414. Vyd.1. Praha: LEDA, 2013. ISBN 978-80-7335-344-5.
[4] Tamtéž, Str. 414-415.

prostředky, maximalizovat zisky a metodicky udržet konstantní kvalitu svých produktů, píše Scully.[5] Podle Scullyho jsme se v současnosti zbavili principů, které fungovávali v *hospodářství tradičním*. Tradiční hospodářství sice zvířatům ujmula jejich práva, avšak nezbavilo se povinností, které za to chovalo vůči zvířatům – tj. starat se o jejich potřeby. To znamená, že se dřívější hospodáři skutečně starali o welfare zvířat, a naproti současné velkochovy tento zájem o životní pohodu zvířat pouze předstírají (o Animal Welfare se v práci budu zmiňovat později). Scully píše: *„Neprodukovali jsme maso. Chovali jsem zvířata, chtěli jim porozumět, respektovali jsme jejich potřeby a přirozenost.“*[6]

O tom, že se zvířat v současné době pojímají jako komodita, či jinak řečeno se objektivizují, píše také Molly H. Mullin. Ta tvrdí, že v západní společnosti dochází k dichotomickému rozdělení v našem pojímání zvířat. Na zvířata určená ke konzumaci se pohlíží jako na prostředky nebo stroje. Samotné velkochovy jsou potom záměrně uzavřeny a schovány mimo hledáček společnosti, kdy i samotní jedinci většinově postrádají zájem o jejich fungování. Konzument je tak odosobněn od samotných hospodářských zvířat, vidí pouze finální produkt, tedy maso, a ne samotnou kdysi žijící mimolidskou bytost. Na druhé straně zde jsou potom zvířata, které jsou společensky charakterizováni jako mazlíčci, o které se jejich pečovatelé starají a nejsou od nich odosobněni.[7]

Dalším autorem, který se zabývá časovým přechodem ve vnímání zvířecích bytostí je Erazim Kohák. Ten tvrdí, že v Evropě vždy převažoval pocit určité nadřazenosti vůči nelidským bytostem, kdy se společnost od pojetí zvířat jako hierarchicky nižších ve středověku dostala až do vnímání dnešního, kdy se berou jako pouhý produkt či surovina.[8] Kohák píše o dilematu v naší civilizované společnosti, která byla schopna pokroku díky vykořisťováni (a to nejen zvířat), současná civilizovaná společnost však také dává prostor pro citlivost. Kohák přímo píše, že *„civilizace závisí na vykořisťování“*[9]. A ptá se *„… jak sladit požadavky civilizace s citlivostí, kterou právě civilizace umožňuje?“* Dle autora

[5] Jejich jest království: výbor z knih o etickém chování vůči zvířatům a jejich osudu. Str. 25. Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-112-8.
[6] Tamtéž, Str. 45.
[7] MULLIN, Molly.: Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships. Albion College: Albion. Annual Review of Anthropology, 1999, Vol. 28, pp. 201-224.
[8] KOHÁK, Erazim. Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky. Str. 30-31. Vyd. 2. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2000. ISBN 80-85850-86-9.
[9] Tamtéž, Str. 42.

jsou tři možnosti, podle kterých se mohou jedinci k dilematu postavit: buď jej zcela odmítnou, s tím, že zvířata je nutné využívat k dosažení dalšího pokroku, dále jsou tu ochranáři, kteří se snaží najít kompromis (uspokojit požadavky lidské společnosti, ale stejně tak i chránit základní potřeby zvířat) a poslední skupinou jsou ochránci zvířat, vegani aj., kteří chtějí plnou rovnoprávnost zvířat a nechtějí bytostem nikterak způsobovat bolest a utrpení.[10]

Otázkou zde zůstává, zda se první zmíněné stanovisko, o kterém píše Kohák, dá považovat jako morálně plausibilní. Naše společnost došla jistě do současného vývojového bodu přes vykořisťování bytostí, a to i lidských. Avšak lidské vykořisťování, jako otroctví, již není v současném nastavení naší západní civilizace akceptovatelné, proč by tomu mělo být jinak i u bytostí zvířecích?

Peter Singer by první uvedené stanovisko odmítl. Tento autor, který bude v textu zmíněn později, zastává názor, že nelze nijak omluvit způsobování utrpení na zvířatech, a vidí východisko v přechodu na vegetariánství, kdy tento akt nazývá dokonce aktem politickým.[11]

V této kapitole jsem pouze nastínila některé problémy, kterými se později v práci budu zabývat. Bylo řečeno, že vztah konzumentů živočišných výrobků k hospodářským zvířatům se v současnosti téměř zcela ztrácí, většinová společnost je do velké míry odosobněna od zvířecích produktů, které konzumují. S domácími zvířaty se běžně nesetkávají a se situacemi ve velkochovech nejsou často obeznámeni. Zvířata ve velkochovech jsou chována pouze pro dosažení finálního produktu, pro který jsou určena a naplňování jejich základních potřeb je mimo zájem chovatelů i spotřebitelů. V těchto chovech se odráží kapitalistické principy, kdy se dbá především na vytvoření výrobku a dosažení zisku. Zvířata jsou tak brána primárně jako surovina (objekt).

Dále vidím potřebu v samotném popisu chodu velkofarem, čímž by měl být blíže nastíněno současné postavení hospodářských zvířat. Velkochovy a praktikami, které jsou v nich užívány, se proto bude zabývat následující kapitola.

[10] Tamtéž, Str. 42.

[11] SINGER, Peter. Osvobození zvířat. Str. 179-180. Vyd. 1. Praha: nakladatelství PRÁH, 2001. ISBN 80-7252-042-3

2. Velkochovy

V této kapitole se budu zabývat chodem velkochovů, přesněji řečeno praktikám, které jsou v nich prováděny a stavem života zvířat v nich. Zaměřovat se budu především na krávy, kuřata a prasata, ale v podkapitole *Svědectví* okrajově zmíním i další chovaná zvířata. Nejprve tedy popíši život oněch třech zmíněných druhů mimolidských bytostí. Následně se přesunu k dokumentu Svědectví, který ukazuje fungování velkochovů v České republice a skrze tento dokument rozšířím podkapitoly předchozí.

2.1 Tur domácí

2.2.1 Mléčný průmysl

Krávy, chované na mléko, jsou v současnosti přemnožené, nejvíce se jich chová v Evropě, je jich cca. 23 milionů. Mléčný průmysl je propleten s masným, jelikož dojnice, určené k produkci mléka nápor, který je po nich vyžadován snesou pouze kolem tří let, poté tyto vyčerpané bytosti míří na jatka. Mléčný průmysl je spousty aspekty mnohem krutější, než masný (pokud je možné utrpení srovnávat), v této podkapitole plánuji popsat, jak funguje a ukázat, co se krávám děje. Současné dojné krávy jsou lidmi vyšlechtěné, takže množství mléka, které jsou schopny vyprodukovat je mnohonásobně větší než u jejich předchůdkyň. Krávy jsou nuceny každý rok porodit tele, aby konstantně mohly být dojené.[12] Aby se celý proces urychlil, jsou uměle oplodňovány. Běžnou praktikou je odebrání telete od matky, jelikož by zkonzumovalo mléko „určené“ pro lidskou spotřebu. Tato separace, téměř ihned po porodu, je nepříznivá jak pro tele, tak i pro jeho matku. Samci nejsou v mléčném průmyslu „chtěným zbožím“, takže se běžně posílají na porážku. Nejběžnější je halový chov, kde jsou krávy soustřeďovány ve velkém množství na poměrně malém prostoru. To, že jsou zavřené uvnitř bez možnosti většího pohybu nepřispívá k jejich dobré psychické pohodě, zároveň je jim v těchto halových chovech eliminována možnost pastvy, kterou pro dobré prospívání vyžadují. Také je tráva nahrazovaná jinou potravou, která má vyšší výživnost a je určena k přispívání dojivosti, avšak tato náhradní výživa je pro krávy nevhodná. Koncentrace vysokého počtu krav na jednom místě také vede k různým pohmožděním a zdravotním neduhům. To, že v halách

není přirozený přírodní povrch, nýbrž beton, přispívá k bolestivým zraněním a nemocem, také si krávy nemohou odpočinout položením se na trávu. Některé dojné krávy kulhají. Kulhání je způsobeno tím, že prožívají bolest. Chytají různé infekce, především do vemene (mastitida), mají nemocné paznehty aj. V některých velkochovech jsou krávy stále drženy řetězem, tyto krávy pak ztrácejí možnost jakéhokoliv přirozeného pohybu.[13]

2.3 Kur domácí

2.3.1 Kuřecí maso

Brojleři jsou kuřata, která slouží k masným účelům a byla proto speciálně vyšlechtěna. Jsou tak mnohem větší a rostou rychleji než kuřata běžná. Většina brojlerů v EU je chovaných v halách, kde jsou na sebe zvířata natěsnána. *„V každé hale mohou být ustájeny desítky tisíc ptáků. Směrnice EU z roku 2007 povoluje hustotu asi 19 ptáků na metr čtvereční, podle toho, jaká je konečná, tedy porážková hmotnost. To znamená, že každé kuře má podlahovou plochu k životu menší než list papíru A4.“*[14] Díky rychlosti, jakou brojleři rostou, se porážejí pouze po cca. měsíci a půl po jejich narození. Rychlost růstu vede k tomu, že brojleři nejsou schopni normálního pohybu. Jejich nohy nejsou schopny hmotu jejich těla udržet, a tak většinu času leží na zašpiněné podestýlce, jejich nohy také bývají různě znetvořeny. Taktéž má jejich objem těla negativní dopady na normální funkci srdce a plic. Haly obsahují pouze krmný systém a neproniká do nich přirozené světlo. V takto natěsnaných podmínkách není možné udržovat čistotu, brojleři mají pod sebou podestýlku, která slouží k nasávání jejich výměšků, ta se jim však do jejich smrti nemění. Jejich trus vylučuje čpavek, který se udržuje ve vzduchu haly a ten častokrát zvířata fyzicky poškozuje (jejich dýchací ústrojí, zrak aj.) Slepice v přirozeném prostředí hrabou a takzvaně se „popelí“, je to také jedna z důležitých součásti jejich života, toho však brojleři nejsou, skrze malý prostor a nemožnosti vůbec se udržet na nohách, schopni. Brojleři jsou v halách ve stresových podmínkách, neuspokojování jejich základních potřeb u nich vede ke frustraci. Díky jejich vyšlechtění mají potřebu vyššího

[13] O dojnicích | CIWF Česká Republika. Česká republika | CIWF Česká Republika [online]. Copyright © 2022 Compassion in World Farming [cit. 08.03.2022]. Dostupné z: https://www.ciwf.cz/hospodarska-zvirata/skot/dojnice/

[14] O kuřatech chovaných pro maso | CIWF Česká Republika. Česká republika | CIWF Česká Republika [online]. Copyright © 2022 Compassion in World Farming [cit. 09.03.2022]. Dostupné z: https://www.ciwf.cz/hospodarska-zvirata/slepice/kurata-na-maso//

příjmu potravy, ta jim však není poskytována, jelikož s absencí pohybu i tak pro masné účely dostatečně přibírají.[15]

2.3.2 Vejce

Slepice, která jsou určena k produkci vajec, byla také do své dnešní podoby vyšlechtěna člověkem. Jsou tak schopny snášet ročně obrovské množství vajec, cca. 300 ročně, při čemž jejich předchůdkyně snesly zhruba 12 vajec ročně (tedy jedno za měsíc). Tato snášenlivost samozřejmě slepice vyčerpává, po tom, co již nejsou schopny dostát vyžadovaného objemu snášky, putují běžně na jatka. Tato vysoká snášenlivost vede k nedostatku vápníku u nosnic, jejich kosti jsou pak slabé a náchylné ke zlomeninám, které častokrát v klecových chovech zůstávají bez povšimnutí. Více jako polovina slepic se na světě chová v klecích (v ČR byl v roce 2020 odsouhlasen zákon, který je zakazuje, ten vcpú¨789hází v platnost v roce 2027[16]). Klecové chovy jsou velmi problematické a slepice v nich jsou ve velké psychické i fyzické nepohodě. V EU se slepice chovají v „obohacených klecích“, které by jim měly poskytovat větší pohodu a možnost přirozeného chování, ve skutečnosti tomu ale tak není, pouze poskytují slepicím více prostoru. Klecové slepice bývají opelichané, peří si pod nátlakem stresu vyklovávají nebo si ho nechtěně poškozují o klece. Proto se slepicím zobáky takzvaně tupírují, což je velmi bolestivá procedura, kdy se slepci nejčastěji rozpálenou čepelí uřízne velká část zobáku. Halové chovy jsou potom o něco lepší variantou.[17]

2.4 Prase domácí

2.4.1 Vepřové maso

Prasata, která jsou určená pro masný průmysl, jsou ve velkochovech umisťována do malých kotců, kde jsou téměř celý život zavřena. V tomto prostředí se jim nežije dobře a jsou viditelně frustrována. V přírodě jsou prasata zvídavá a hravá, avšak v těchto chovech je jejich psychické zdraví narušeno, což často vede k jejich agresivitě. Aby se zamezilo

---

[15] Tamtéž.
[16] Dobojováno: Zákaz klecových chovů podepsal prezident | OBRAZ – Obránci zvířat. OBRAZ – Obránci zvířat | Spolek na ochranu zvířat [online]. cit. 09.03.2022]. Dostupné z: https://www.obrancizvirat.cz/podpis-prezidenta/
17 O nosnicích | CIWF Česká Republika. Česká republika | CIWF Česká Republika [online]. Copyright © 2022 Compassion in World Farming [cit. 09.03.2022]. Dostupné z: https://www.ciwf.cz/hospodarska-zvirata/slepice/nosnice/

tomu, že si prasata navzájem ubližují, nuceně podstupují zákroky jako zaštipování zubů, kastrace a krácení ocásků. Zuby se zaštipují již mláďatům k zamezení poškození struku u matky a k tomu, aby se selata navzájem neohrožovala. Bolestivá kastrace se provádí taktéž u malých selat, ale pouze u samců. Kastrace se provádí, aby se zamezilo agresivitě u kanců. Druhým důvodem je kvalita produktu pro konzumenta, jelikož kastrovaný samec nemá hormony, které následně ovlivňují chuť jeho masa. Tupírování ocásků se provádí z důvodu toho, že zdeptaná prasata namačkaná na malém prostoru mají tendenci si je vzájemně okusovat. Těhotné samice se běžně po dobu březosti umisťují do klecí, ve kterých jim není umožněn pohyb. Prasnice jsou úplně odříznuty od ostatních prasat a není jim umožněno jejich přirozené chování. Samice jsou zdeptané, některé projevují až depresivní jednání. Klece často okusují. Před porodem je prasnice přesunuta do jiné klece a zůstává tam i po něm. Selata nemohou být v její přímé blízkosti, jelikož by mohla být na malém prostoru zalehnuta matkou, matka a selata jsou tedy separovány zábranami.[18]

[18] Welfare prasat | CIWF Česká Republika. Česká republika | CIWF Česká Republika [online]. Copyright © 2022 Compassion in World Farming [cit. 11.03.2022]. Dostupné z: https://www.ciwf.cz/hospodarska-zvirata/prasata/welfare-prasat/

2.5 Dokument Svědectví

Dokument s celým názvem: *Svědectví: Pravda, která měla zůstat skryta*[19], vyšel na konci roku 2021. Jeho tvůrci, pomocí skrytých kamer, natáčeli v průběhu let 2018–2021 chod velkého množství českých velkofarem. Pomocí tohoto dokumentu chci ukázat praktiky, které se dějí nejen v České republice a zmínit nějaké další (často šokující) poznatky/praktiky doplňující předchozí podkapitoly. Praktiky, jež budu zmiňovat, jsou v EU legální.

Na začátku dokumentu se tvůrci snaží telefonicky domluvit prohlídku po několika chovech, do žádného jim však není povolen přístup. V jednom z telefonátů oznamuje respondent hovoru věc, která ve mně velmi rezonovala a dle mého názoru vystihuje jednu z podstat fungováváni celého tohoto masného a mléčného průmyslu. Přikládám doslovnou citaci tohoto výroku: *„Není to nic atraktivního, prostě je to nějakej proces výroby, kterej je a bude veřejnosti uzavřen. Tečka.“* Tím respondent demonstruje, že samotní majitelé velkofarem nechtějí ukazovat fungující praktiky a konzumenti si jen v klidu chtějí zakoupit již hotový zabalený produkt, a žít v nevědomosti ohledně celého systému je pro ně snazší.

V dokumentu je dále zmíněno, že naše nahlížení zvířat je speciesistické, a to, že si selektujeme zvířata, která chováme jako mazlíčky, a která chováme pro maso a mléko, je pouze naučené chování, tvořené již v dětství (o těchto problémech se budu v práci zmiňovat také později). Advokát Robert Plicka mluví ve snímku o tom, že spousta jednání, které je právně bráno jako týrání u psa, nebude bráno jako týrání u krávy či jiného hospodářského zvířete.

Plicka dále mluví o, dle jeho názoru, klamavých reklamách, které ovlivňují konzumenty. Míní tím takzvaná „šťastná zvířata“, s kterými reklamy často pracují, a ohýbají tím realitu. Tyto reklamy se snaží populaci namluvit, že sama zvířata jsou člověkem ráda využívaná, a tedy že nedochází k jejich vykořisťování[20].

---

[19] *Svědectví: Pravda, která měla zůstat skryta* [film]. Režie Michaela Vincourová, Lukáš Vincour, Věra Mikušová, Petr Beneš, Adele H. Česká republika, Zvířata nejíme z.s., 2021.

[20] Článek od Greenpeace, s názvem Meat Marketing: We´re not Loving it, referuje o sedmi mýtech, které masný průmysl využívá, a které mají klamavě ovlivnit konzumenta. Jedná se např. o to, že masný průmysl nezpůsobuje klimatickou krizi, že maso je zdraví prospěšné nebo, že konzumace masa je volbou a aktem svobody.

V dokumentu vystupuje anonymně bývala pracovnice velkochovu, která informuje o tom, že veterinární kontroly byly vždy hlášeny předem. Bylo tak možné včas skrýt různé materiály a fakta. Kontroly tak odcházely bez zjištění problémů, které však ve skutečnosti existovaly. Dále je poskytnuto svědectví jednoho z brigádníků, který referuje o tom, že brigádníci nebývají řádně proškoleni pro práci se zvířaty. V dokumentu jsou k vidění záběry brigádníků, kteří velmi krutě zacházejí se slepicemi. Prudce jimi házejí do klecí, hrají si s nimi aj. Narátor dokumentu sděluje, že si tak vybíjí svou vlastní frustraci. Další záběry poskytují úkazy toho, jak se na jatkách zvířata běžně bijí a jinak trestají při neuposlechnutí.

Ve většině velkochovech dochází k umělé inseminaci. Samci jsou stimulováni k nucené ejakulaci. V dokumentu je ukázán kozel, který je celý život uzavřen v inseminační kóji. Ten je stimulován, nejčastěji pomocí vibračního kolíku, který je zaváděn do jeho análního otvoru. V pohledu zvířete je jasně viditelné, že mu vymáhaný proces není pohodlný či příjemný. U ptáků se ejakulace provádí ručně. Vyprodukované semeno poté pracovníci zavádějí do samic. Narátor uvádí, že se tak zvířata stávají pouhými „stroji na mláďata“ a mateřský cit, který je u savců velmi silný, je tak narušován.

Tyto inseminační praktiky by bylo, z mého pohledu, více příhodné nazývat znásilňováním zvířat. Jedná se o nepřirozený proces, který je zvířatům nepříjemný a je určený pouze pro rychlou produkci finálních výrobků (masa a masných produktů, mléka aj.). Znásilňování je z podstaty věci nepřípustné, v lidské společnosti jsou za něj vysoké tresty, ale u zvířat ve velkochovech se jedná o legální proces. Pokud si představíme scénář, že by tímto procesem byly produkovány lidské děti, jsem přesvědčena, že většinová společnost by se hluboce bouřila. Nevidím zde rozdíl mezi znásilňováním a vynucovanou reprodukcí u lidí nebo zvířat, jedná se pouze o pozici moci, kterou lidi nad zvířaty zaujímají.

Jak jsem již zmiňovala v podkapitole *Vepřové maso*, i v českých velkochovech se selatům provádějí bolestivé zákroky. Štípají se jim zuby, pálí se jim ocasy (které si díky monotónnímu prostředí vzájemně z nudy okusují) a bez umrtvení se malí kanci kastrují. Pokud se narodí nemocné sele, ekonomicky se nevyplatí jeho veterinární léčba. Tato selata se zabíjejí, a to před očima jejich matky a sourozenců. Zabíjejí se buďto uhozením o zem nebo o hrazení klece. Kvůli ekonomické nevýhodnosti se neléčí ani zdravotní problémy prasnic, ty často mívají po porodu vyhřeznutou dělohu nebo konečník. Zraněny

---

Odkaz na článek: [online]. Copyright © Greenpeace [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: https://www.greenpeace.org/international/story/50998/meat-marketing-advertising-myths-not-loving-it/

bývají také o těsnou klec, ve které jsou vězněny. U starých prasnic se již projevuje deprese z neutuchající bezmoci, na záběrech v dokumentu můžeme vidět jejich „mrtvé oči“, u prasnic není vidět již žádná chuť k životu, pouze nečině leží na tvrdé podlaze. Prasata jsou nucena žít pospolu ve svých výkalech, od narátora se však dozvídáme, že v přirozeném prostředí se jedná o čistotná zvířata, která v místě svého útočiště potřebu nikdy nevykonávají.

Jeffrey Moussaieff Masson ve své knize *Vepř, který zpíval na měsíc* píše o tom, jak hluboký vnitřní život prasata mají. Popisuje, že jsou to velmi inteligentní (inteligentnější než psi) vnímavé bytosti s rozvinutou empatií. Píše také o situacích, kdy prase viditelně emocionálně strádá nebo projevu smutek až depresi z toho, že mu chybí jeho bližní (zvířecí i lidští), nebo známé prostředí. Tvrdí, že i prasata, která si prošla hrůzami velkofarem, jsou schopna emocionální rekonvalescence, a nakonec se nebojí znovu navázat kontakt s lidmi, přestože mají s lidskou rasou pouze předešlé trýznivé zkušenosti.[21]

Co se týče kuřat, chovaných pro vejce, můžeme v dokumentu vidět, jak jsou malá narozená kuřata tříděna na pásech. V této „třídírně“ kuřat to vypadá jako v továrně. Kuřata putují na „výrobních“ pásech a poté se jako produkty posílají dále do hal. Třídí se zde také samičky a samci. Samci nejsou v tomto průmyslu potřební, kohoutci jsou proto zabíjeni. Buďto jsou rozemleti v drtičce nebo se skupinově tráví plynem. U slepic v klecových a halových chovech dochází ke kanibalismu, který je způsoben stresovým prostředím. K vidění je v dokumentu záběr, jak namačkané slepice oklovávají slepici mrtvou, mrtvola této slepice navíc nevypadá ani zhola „čerstvě“. V halových chovech se vyskytují obdobné problémy, které jsem zmiňovala jak v kapitole *Kur domácí*, tak i zde. V chovech s volným výběhem je pro změnu u slepic největší úmrtnost. Ve všech těchto chovech žijí slepice v nepřirozeně velkých hejnech. Narátor v dokumentu také zmiňuje, že v případě, že se u nějakého z ptáků projeví nákaza, jako může být ptačí chřipka, znamená to zplynování celého chovu.
Ve velkochovech se chovají i kachny, o nich je v dokumentu také zmínka. Narátor snímku sděluje, že se jedná o vodní zvířata, která tedy velkou část svého života tráví právě ve vodě. Ve velkochovech však žijí na podestýlce v halách, bez přístupu k jakékoliv vodní

[21] Jejich jest království: výbor z knih o etickém chování vůči zvířatům a jejich osudu. Str. 99–130. Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-112-8.

ploše. To vede k různým nemocem jejich pohybového aparátu, jejich pohyby jsou nekoordinované a často padají. V dokumentu můžeme vidět záběr na káče, které spadlo na záda, jeho nohy ho však neposlouchají, a tak není schopno se zvednout. Narátor dodává, že v těchto pozicích kachny běžně umírají na hlad nebo žízeň. Kachny trpí v monotónním prostředí nudou, kvůli tomu si vzájemně vykousávají peří, nejčastěji pak u křídel, kde mají pak hluboké rány.

V této kapitole jsem již psala o narušování mateřského pouta, k tomuto narušování dochází v největším měřítku u krav, které jsou chovány v mléčném průmyslu a dokument o tomto samozřejmě referuje také. Když se tele narodí, je v rozmezí 30 minut až 12 hodin odebráno od matky. Dělá se tak proto, aby se nevytvořilo hlubší mateřské pouto mezi teletem a krávou, to už tam však je hned zpočátku. Telata jsou následně umisťována do malých klecí (individuálních boxů). Tyto telata v boxu pak volají po matce, jejich volání by u lidských mláďat byl nazván pláčem. U telat se, stejně jako u selat, provádějí různé zákroky. Propichují se jim uši tupým hrotem, aby mohly být očíslována. V záběrech můžeme vidět, jakou bolest u tohoto zákroku tele prožívá, pracovník ho u toho musí násilně držet a po zákroku se tele skoro není schopno udržet na nohou. Dále se telatům odrhují rohy, přesněji řečeno se jim vypalují až na lebku, ve snímku můžeme vidět, jak je tato procedura pro tele bolestivá. Narátor nám oznamuje, že tele cítí bolest až 4 týdny od vypalování a je vidět záběr telete v boxu, které má upálené rohy špatně zahojené a má na místě vytvořenou hnisavou ránu. Telata mají odtrhnutím od matky neuspokojený savý reflex, toto neuspokojení některým krávám vydrží až do dospělosti. Tyto krávy potom můžou sát mléko z vemen ostatních krav, pro zamezení tohoto jevu se jim proto propichuje nos a vkládá se jim do nozder „piercing“ s hroty, aby při pokusu o sání druhé krávy odehnaly. Krávy mají běžně mastitidu, proto je podle stanov EU povolená nízká procentuální hranice obsahu zánětlivých buněk v mléce. V eko chovech se praktiky, jako inseminace a odebírání telat, provádí taktéž. Od narátora se také můžeme dozvědět, že lidé jsou jedinými živočichy, kteří pijí mateřské mléko jiného živočicha, a že jako jediní pijí mateřské mléko v dospělosti. Ukázán je také paradox v mléčných chovech s kozami a ovcemi, ve kterých jsou v jedné části chovu mláďata krmena kravským mlékem a v druhé se nacházejí matky s plnými vemeny mateřského mléka, které je ale určeno pro lidskou spotřebu.

2.6 Závěr – pohled z perspektivy Animal Rights a Animal Welfare

V kapitole můžeme vidět, že podmínky, v jakých jsou zvířata ve velkochovech nucena žít, jim způsobují každodenní bolest a utrpení. Je zcela pochopitelné, že někteří autoři, jako Charles Patterson, připodobňují naše chování ke zvířatům k nacistickému holokaustu.[22] Na závěr bych zde chtěla osvětlit, proč ze své podstaty tento způsob chovu zvířat není morálně v pořádku, a to jak z pohledu zvířecích práv, tak ale i z pohledu životní pohody zvířat.

Animal Welfare (životní pohoda zvířat) je jedním ze směrů etického pohledu na zvířata. Dalším z přístupů bude Animal Rights (zvířecí práva). Marc Bekoff píše, že se tyto dva etické přístupy ke zvířatům shodují na tom, že oba neuznávají postoj speciesistů. Rozdíl je v tom, že zastáncům Animal Welfare jde o životní pohodu zvířat, jejich „šťastný" život a uspokojení jejich základních životních potřeb, ale neodmítá využívání zvířat pro lidské potřeby. Animal Rights vychází z etiky Toma Regana, kdy jsou zvířata brány jako absolutní subjekty, které mají svá práva a vnitřní život, o svém životě tak mají právo rozhodovat sama.[23]

Z pozice zvířecích práv tedy není akceptovatelné jakékoliv využívání zvířat, člověk by neměl být ten, který určuje jejich život a zvířata v tomto pojetí mají hodnotu sama o sobě. Můžeme však vidět, že ve velkochovech jsou zvířata brána jako pouhý prostředek a jejich bytí je již předem a systematicky určeno člověkem. Postoj zastávající životní pohodu zvířat (Animal Welfare) nezapovídá využívání zvířat pro potřeby člověka, pokud se dbá na dodržování uspokojování jejich základních potřeb.[24] V roce 1933 byl na *Farm Animal Welfare Council*[25] ustanoven zákon pěti základních svobod, ze kterých do dnes zvířecí welfarismus vychází. Jedná se o svobodu od hladu, žízně a podvýživy, svobodu od nepohodlí, svobodu od bolesti, zranění nebo onemocnění, svobodu projevit své přirozené

---

[22] PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka: ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Přeložil Viktor FAKTOR. Praha: Práh, 2003. ISBN 80-7252-084-9.

[23] BEKOFF, Marc. *Na zvířatech záleží. Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem.* Str. 88. Vyd. 1. Praha: TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6

[24] O principech Animal Welfare a Animal Rights píše např. Marc Bekoff, který navíc uvádí, že oba tyto postoje se shodují v odmítnutí speciesismu. Zdroj: BEKOFF, Marc. *Na zvířatech záleží. Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem.* Str. 88. Vyd. 1. Praha: TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6

[25] *Report on Priorities for Animal Welfare Research and Development*. Ministry od Agriculture, Fisheries and Food, 1993. FAWC, Tolworth Tower, Surbiton, Surrey KT6 7DX.

chování a svobodu od stresu, strachu či úzkosti. Tyto svobody by měly být zajištěny všem bytostem. Avšak, jak bylo v této kapitole popsáno, ve velkochovech dochází u zvířat k narušování všech těchto svobod, kdy zvířata nežijí ve svém přirozeném prostředí a skrze způsob chovu strádají jak fyzicky, tak i duševně. Brojleři běžně hladovějí, březí prasnice se v chovných klecích nemohou téměř pohnout, telatům se upalují rohy, kachny nemají přístup k vodní ploše a krávám je tele odejmuto téměř ihned po porodu atd. Toto byly jen některé příklady narušující životní pohodu zvířat a jak lze vidět, všechny tyto praktiky se dotýkají nejméně jedné z pěti ustanovených svobod.

V nadcházející části práce přejdu již k různým etickým východiskům, které řeší lidský vztah k mimolidským bytostem a ukazují způsoby toho, jak je možné se ke zvířatům vztahovat.

3. Etika obětavosti (Nauka úcty k životu)

Albert Schweitzer přichází s etikou obětavosti, které jsem se rozhodla věnovat celou kapitolu. Toto rozhodnutí jsem učinila, jelikož ukazuje perspektivu citlivého vztahování se ke všemu bytí. V této kapitole tedy pojednám o hlavních myšlenkách knihy *Nauka úcty k životu*[26] a v závěru se zaměřím na to, zda se tyto myšlenky shodují s chodem velkofarem.

Etika obětavosti je etikou subjektivní, která není jasně direktivní. Jednání je na vnitřním morálním nastavení samotného jedince, jelikož Schweitzer předpokládá, že pokud máme jasně stanovená pravidla odpadá možnost *„dobrého svědomí“*. Autor v knize zmiňuje Davida Huma, který má na etiku empirický pohled a odmítá Benthamův utilitarismus. Podle Huma, píše Schweitzer, je etika založená na empatii a soucítění s bližními a tyto schopnosti jsou nám dány přirozeně.

Etika obětavosti je etikou pozitivní, jelikož předpokládá, že nám záleží na pocitech druhých, jako na svých vlastních. Jde o *„přirozenou laskavost“*, která *„… nás má k tomu, abychom tu byli pro druhého a abychom přispívali k jeho blahu i k blahu společnosti“*[27]. Mou otázkou zde je, proč toto pojetí nerozšířit tedy i na bytosti zvířecí?

Schweitzer rámec „etiky obětavosti“ na zvířata rozšiřuje. Starost o živé bytosti je pro něj součástí lidské přirozenosti, pokud tedy není vnitřní citový život jedince nějakým způsobem narušen. Lidé i zvířata usilují, dle autora, o dobro, cítí bolest a mají potřebu uchování života. Rozum musí dospět k tomu, že chovat se k bytostem vlídně a laskavě je veskrze etické. Schweitzer píše, že tento způsob jednání je přímo *„…přirozeným požadavkem etiky“*![28]

Dále tvrdí, že naše existence, naše bytí se zakládá na žití – jde o elementární chtíč žít, který mají všechny živé bytosti a navzájem jsou tyto životy propojeny. To implikuje základní principy dobra a zla. Ve středu principu dobra je právě život, kdy bytosti usilují o jeho uchování, podporu a rozvoj. Naproti tomu zlo je to, co životu neprospívá, nějak ho destruuje, nabourává a neumožňuje mu rozvoj.

---

[26] SCHWEITZER, Albert. Nauka úcty k životu. Vyd. 1. Praha: Dharma Gaia, 1993. ISBN 80-901225-7-4.
[27] Tamtéž, Str. 22.
[28] Tamtéž, Str. 23.

V Schweitzerově etice úcty k životu jde tedy o samotné bytí, o jeho zachovávání a podporování, a to jak u sebe, tak u ostatních majíce bytí taktéž. Etické jednání je to, které jedná ve jménu života. Etika obětavosti tak odmítá antropocentrismus, jelikož zahrnuje všechny bytosti. Rozumově jsme schopni nahlédnout, že jsme povinni brát morální ohledy i na nelidské zvířata a neakceptovat vůči nim kruté zacházení, a to, dle autora *„…odpovídá přirozenému cítění člověka“*[29]. Schweitzer bytí nehierarchizuje, pocit toho, že je nějaké bytí vyšší či hodnotnější je pouze pocit vyvěrající ze subjektu. Život jsme pak oprávněni ničit pouze z nejvyšší nutnosti. Také utrpení, které je lidmi pácháno na zvířatech, nelze ignorovat a předstírat, že se neděje, a to včetně situací, kdy ho nemáme bezprostředně před sebou. Dle autora přebíráme kolektivní odpovědnost za jakékoliv způsobené utrpení na zvířatech a nezáleží, zda je způsobeno vědomě či pouze omylem.[30]

V důsledku jde o obdobnou etiku i jinému autorovi, a to G. Chapouthierovi, který vychází z konceptu zvířecích práv. Ten chce etiku rozšířit univerzálně – tedy na všechny lidské i nelidské bytosti a zahrnuje do svého konceptu i přírodu. Říká, že pokud budeme svět nazírat jako kontinuálně procházející všemi a vším, bude tento způsob nazírání světa ku prospěchu každému.[31]

3.1 Závěr

Na počátku kapitoly jsem zmínila, že zde v závěru plánuji zkoumat, zda se velkochovy dají snoubit s myšlenkami etiky obětavosti. Je zde k vidění několik markantních komplikací.

Velkofarmy v důsledku popírají hlavní etický princip Schweitzerovi etiky, který je vymezen v knize – tj. úcta k životu. Náš vztah ke zvířatům se tak stává poskvrněný, z čehož vyplývá narušení našeho morálního statusu. To, co Swchweitzer vymezuje jako podstatu zla, velkochovy taktéž naplňují. Zvířatům, která jsou zavřeny v halách není umožněn zdravý a normální rozvoj. Jejich vývoj bývá systematicky urychlován pomocí hormonů, zároveň jsou však zavřeny ve velmi malých vymezených prostorech, takže vývoj jejich tělesné konstituce není vyvážený. Nebere se v potaz jejich vnitřní bytí – tím míním jejich emocionální život, pouze se stará o to, zda dostatečně prospívají fyzicky,

[29] Tamtéž, Str. 27.
[30] Tamtéž, Str. 38-40.
[31] CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Str. 106-107. Vyd. 1. Praha: Stanislav Juhaňák, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.

aby produkt, který z nich bude a pro který je jejich život určený, byl uspokojující pro konzumenta. Ono zmíněné utrpení je na zvířatech provozováno v nesmírném měřítku každý den a v celém konzumním systému se na něm podílí i samotní finální konzumenti živočišných výrobků. Myslím si, že autorem zmíněné přijmutí kolektivní zodpovědnosti může být velmi průkopovým krokem v našem vztahování se k mimolidským bytostem. Přijmutí odpovědnosti by nám mohlo rozkrýt, že je nastavení naší společnosti vůči zvířatům speciesistické, a že k zvířatům máme panský postoj. Poté bychom mohli nahlédnout, že se spoluúčastníme na morální vině vůči tomu, jakým způsobem se chovají hospodářská zvířata v intenzivním hospodářství.

Skrze etiku obětavosti bychom tak mohli přenechat zvířatům větší osobní svobodu a nalézt k nim tak i hlubší vnitřní vztah.

4. Lidský vztah ke zvířatům

V předchozí kapitole byla zmíněna etika obětavosti. Zde se budu skrze několik podkapitol zabývat dalšími etickými východisky ve vztahu ke zvířatům. Jedná se o pohledy na druhovou nadřazenost, hodnotu zvířat, lidský vztah ke zvířatům aj. Budu se také snažit podrobit reflexi, zda je možné zastávat etický vztah ke zvířatům, pokud je jedinec zároveň konzumuje a podporuje jevy, které je vykořisťují.

4.1 Druhová nadřazenost a argumenty pro vegetariánství u Petera Singera

Dalším, koho chci zmínit je významná postava v otázce etického vztahu ke zvířatům a zastánce utilitarismu, jímž je filozof Peter Singer. Ten rozšiřuje utilitaristické měřítko i na zvířata. Vidím důležitost ve zmínění tohoto autora, přes to, že z utilitaristické etiky v práci nevycházím (zároveň ale nepopírám podstatnou stránku schopnosti pociťovat utrpení), avšak Singer se vymezuje proti druhové nadřazenosti, o které v práci bylo již několik zmínek.

Singer obecně argumentuje proti speciesistickému postavení vůči zvířatům, tedy vůči druhové nadřazenosti. V kapitole *Stát se vegetariánem* píše o možnostech, jak lze překonat druhovou nadřazenost. Říká, že je možné ozvat se s problémem vládě, edukovat o problému své okolí, rozvíjet empatii ohledně všech tvorů u dětí a pořádat veřejné demonstrace[32]. Začít bychom však měli u sebe, tím alespoň odbouráme krutost ve svém životě, měli bychom se stát vegetariány. Boji za práva zvířat dává tento krok, dle Singera, smysluplnost, jelikož tím přebíráme přímou odpovědnost na sebe a distancujeme se od krutého zacházení se zvířaty. Singer píše, že *„prakticky a psychologicky je však nemožné mít citový vztah k živým tvorům a současně je jíst.“*[33]

Proti tomuto Singerově argumentu by se pravděpodobně ohradilo množství osob konzumujících maso, kteří ve stejný čas chovají zvířata a mají vůči nim empatický vztah. Toto dichotomické nastavení vysvětluje např. John Webster (který bude zmíněn

[32] SINGER, Peter. Osvobození zvířat. Str. 177. Vyd. 1. Praha: nakladatelství PRÁH, 2001. ISBN 80-7252-042-3

[33] Tamtéž, Str. 177.

v následující podkapitole), který mluví o tom, zvířata, do nichž se vciťujeme, kulturně selektujeme.[34]

Singera zmiňuje ve své knize Zelená svatozář Erazim Kohák (z jeho knihy jsem již čerpala v první kapitole). Kohák píše, že dle Singera není možné najít žádný podstatný rozdíl mezi jakoukoliv bytostí (mezi člověkem a člověkem, stejně tak mezi člověkem a zvířetem) pro pocit morální nadřazenosti. Pro Singera je hlavním bodem to, že jak lidé, tak i zvířata jsou schopni trpět (toto je Singerovo utilitaristické stanovisko) a je třeba toto utrpení záměrně nikomu nezpůsobovat. Kohák, vycházející zde se Singera, píše: *„máme různé potřeby, avšak stejné právo na jejich naplnění.“*[35]

Peter Singer dále zastává myšlenku, že současném zalidnění populace nelze zvířata chovat bez utrpení, velkofarmy používají prostředky jako kastrace, odtrhnutí mláděte od matky, nemožnost zvířat tvořit skupiny/hejna aj. Absencí utrpení si spotřebitel nikdy nemůže být jistý, píše Singer.[36] Stát se vegetariánem je pro Singera politický neboli aktivistický akt (jak již bylo v práci zběžně zmíněno), nazývá ho přímo *„bojkotem“*. Velkofarmářům (korporacím) jde jen nebo alespoň primárně o zisk, který jim napomáhají získat i ony metody, které zvířatům působí utrpení (Singer metody pojmenovává *„intenzivní“*). Kvůli tomuto by se podle Singera měli stát vegetariáni i ti, kteří neshledávají špatné konzumovat maso od zvířat, které za svůj život a při usmrcení netrpěla (tedy zvířata, u kterých bylo naplněno jejich welfare). Singer píše: *„Dokud nebojkotujeme maso a ostatní masné výrobky, přispíváme k tomu, aby i nadále existovalo, prosperovalo a rozrůstalo se tovární farmářství a všechny kruté praktiky s ním spojené, které jsou běžné v dnešním chovu zvířat na jídlo.“*[37]

---

[34] WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*. Str. 3.Praha: Nakladatelství Práh, Vyd. 1., 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.
[35] KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. Str. 45. Vyd. 2. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2000. ISBN 80-85850-86-9.
[36] SINGER, Peter. Osvobození zvířat. Str. 178. Vyd. 1. Praha: nakladatelství PRÁH, 2001. ISBN 80-7252-042-3
[37] Tamtéž, Str. 180.

4.2 Hodnota zvířat

V této kapitole volně navážu na předchozí a bude ukázáno několik myšlenek autorů, kteří demonstrují, proč bychom měli brát zvířata jako nám rovna. Nenadřazený způsob vztahování se ke zvířatům jsem se pokusila již ukázat v kapitole, která popisuje filozofii Úcty k životu. Ta nám ukazuje, že bychom měli respektovat všechno bytí a tento respekt musí vycházet z vnitřního nastavení nás samotných. Tato kapitola je spíše doplňující k té, která mluví o etice obětavosti a jejím záměrem je ukázat čtenáři, z jiných pohledů a blíže, proč mají zvířata hodnotu sama o sobě.

Prvním, koho zde zmíním a kdo, stejně jako Singer bojuje proti speciesismu, je John Webster, ten mluví o tom, že si selektujeme *„kulturně vyvolená zvířata“*. Na rozdíl od Singera vychází tento autor z pozice zvířecího Welfare. Webster píše, že náš vztah ke zvířatům je závislý na tom *„…jak je kategorizujeme vzhledem k jejich vnější hodnotě“*[38], tzn. zda je z naší pozice charakterizujeme jako nám prospěšná či užitečná nebo nějakým způsobem závadná.

Zde bych zmínila, že toto nastavení je možné demonstrovat tím, jak v naší kultuře nahlížíme psa, krávu a potkana. Kdy pes je ten, o kterého se staráme a žijeme s ním, kráva je brána primárně jako prostředek k nějakému živočišnému produktu a potkan je u běžné společnosti brán jako nechtěný škůdce nebo používán pro testování.

Souhlasím zde s autorem, že v žádném, z těchto živočichů, není hodnotový rozdíl. Jedná se o cítící bytosti, které mají chtíč žít, interagují s okolním světem a chtějí mít naplněny všechny své potřeby. To, že tato zvířata v našich představách vzbuzují rozličné emoce a mají různý význam je pouze kulturně vytvořený konstrukt, formován již od dětství. To, že se jedná o kulturně vytvořený konstrukt odráží dále to, že se charakterizování hodnoty zvířat mění i kulturně (kdy ke kategorizaci často přispívá i náboženská tradice).

Webster je tedy toho názoru, že hodnotu zvířat neurčujeme my, nýbrž mají hodnotu sama o sobě, specificky jim jejich hodnotu dává vlastní vnitřní vědomí, a to dle autora implikuje, že si musíme vážit všech vědomým živých tvorů, ne pouze těch, kteří nám nějakým způsobem imponují.[39]

---

[38] WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*. Str. 3.Praha: Nakladatelství Práh, Vyd. 1., 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.

[39] Tamtéž, Str. 2-3.

Obdobný postoj zastává také Marie Skýbová, která tvrdí, že morální chování nelze posuzovat z hlediska užitečnosti, přes to, že sama užitečnost stojí na základech našeho života. Dobré jednání stojí však na jiném základě, eticky jednáme pro dobro samotné. A ono dobro nemůže být odvozováno pouze z faktů a empirie.[40]

Webster dále tvrdí, že pokud se říká, že se staráme o životní pohodu zvířat, musíme se také snažit jim co nejlépe porozumět, jinak nebude naše vcítění do zvířat akurátní a nemusí se pak plně shodovat s tím, co doopravdy vyžadují a chtějí.[41]
Je vidět, že tento bod zahrnuje potřebu opravdového zájmu o blaho zvířat. Ve velkochovech se, pomocí doporučení veterinářů, často jen předstírá, že se o zvířecí Welfare starají, při čemž samotná podstata tohoto průmyslu jde proti prospívání života zvířat.
Zmíněný autorův bod bychom se měli snažit aplikovat ale i v osobním životě. Myslím, že se omylnost plně nevyhne nikoho z nás, ale alespoň snaha je důležitým bodem, kdy zaměřování se na vciťování do bytostí, které jsou od nás odlišné, jistě povede k citlivějšímu chování vůči nim.

Dalším, kdo vidí hodnotu zvířat (a přírody v nich samotných) je biolog Marc Bekoff. Píše, že odpověď na to, proč by nám živá říše neměla být lhostejna, je prostá. V základu je pro autora starost o budoucí generace, pro které by zde měla krása živého světa zůstat. Dle něj je potřeba v dětech budovat zájem o živočišnou říši skrze výchovu, pěstovat v nich zájem a vztah, kdy jim nebudou zastírány skutečnosti. Zvířata by tedy neměla být brána jako objekty, či pouhé produkty na talíři.[42]

O problému informovanosti se budu více rozepisovat v následující kapitole. Tuto nedostatečnou informovanost doplním i jinými lidmi používanými procesy, které vedou buď k odosobněnému vztahu ke zvířatům, která slouží ke konzumaci nebo procesy, kterými si jedinci snaží své postoje omlouvat. V úvodu kapitoly budu také vycházet

---

[40] SKÝBOVÁ, Marie. *Etika a příroda*. Proč brát morální ohledy na přírodu?. Str.20-21. Vyd.1. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-80-87378-80-9.
[41] WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*. Str. 3.Praha: Nakladatelství Práh, Vyd. 1., 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.
[42] BEKOFF, Marc. *Na zvířatech záleží. Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem.* Str. 27-28. Vyd. 1. Praha: TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6.

z myšlenky, o které píše Bekoff, tj. že je podstatné zaměřovat se na utváření vztahu k nelidským bytostem již u dětí, jelikož je nesporné, že v dětství se nám utvářejí mechanismy, na základě, kterých se pak vztahujeme a vnímáme různé skutečnosti, v tomto případě hospodářská zvířata. Během života je jistě možné postoje reflektovat a měnit, avšak jistý základ je nám vždy již předem dán.

4.3 Ospravedlňování a skrývání za nevědomost

Jak bylo zmíněno v posledním odstavci předchozí podkapitoly, v této podkapitole budou především zkoumány způsoby toho, jak se v běžné společnosti lidé převážně nepřímo staví k tomu, jak jsou zvířata chována v intenzivním zemědělství, a to skrze (častokrát nevědomé) principy ospravedlňování či pouhou nevědomost.

Myšlenku o nedostatečném společenském vzdělání týkající se současného chování hospodářských zvířat demonstruje ve své knize Mark H. Bernstein, který píše o *„principu neospravedlněnosti utrpení“*. Autor je názoru, že jsou všichni lidé spolupachateli na utrpení zvířat a svou vinu si pouze omlouvají nevědomostí.[43]

Názoru, že se lidé snaží žít v nevědomosti ohledně života zvířat na velkofarmách a zvířatech samotných, z důvodu toho, že si tím následně mohou omluvit kruté zacházení, které se těmto bytostem dějí každý den, je také Jeffrey Moussaieff Masson.[44]
Dalším autor mluvící o tématu, a jenž byl zmíněn v první kapitole této práce, Yuval N. Harari píše, že se u lidí jedná o lhostejnost, co se týče současného způsobu produkce živočišných výrobků. Píše: *„Konzument vajec, mléka a masa se málokdy zamyslí nad osudem kuřat, skotu nebo prasat a často slyšíme, že se zvířata od strojů ani moc neliší, nevnímají a necítí, a proto nemohou trpět.“*[45]

Ale zpět k Bernsteinově neospravedlněnosti utrpení. Dle autora velkofarmy v základě porušují tento princip, a jedinec nemůže být morální, pokud nereflektuje svůj pohled na masný a mléčný průmysl a jejich produkty nadále konzumuje.[46] Bernstein popisuje chod velkofarem, kdy apeluje na emocionální stránku čtenáře, to však, podle jeho názoru, nijak neubírá na kvalitě a přesvědčivosti jeho argumentace, protože racionální i citová stránka nejsou v otázkách morálních v rozporu. Autor naopak tvrdí, že je citová – neboli emocionální stránka, podstatná v těchto otázkách a racionalita zde je poté potřebná, když o morálních otázkách chceme diskutovat.[47]

---

[43] Tamtéž, Str. 65-66.
[44] Tamtéž, Str. 131.
[45] HARARI, Yuval Noah. Sapiens. Od zvířete k božskému jedinci. Str. 415. Vyd.1. Praha: LEDA, 2013. ISBN 978-80-7335-344-5.
[46] Tamtéž, Str. 96.
[47] Tamtéž, Str. 67-68.

Podobně apeluje i Matthew Scully, který tvrdí, že láska zajišťuje naši humánnost, láska je pro něho původní motivací pro otevření morální otázky tykající se soucitného chování ke zvířatům. Přesto, že nejde o čistou racionalitu, je pro autora tento emoční prvek důležitou součástí etiky.[48]

S těmito názory souhlasím, jelikož pokud se budeme snažit argumentovat proti fungování velkofarem, jistě je důležité racionálně zdůvodňovat, proč velkofarmy nejsou dobré, nastiňovat, co v nich zvířata prožívají a pokoušet se popsat, v jak velké fyzické i psychické nepohodě v nich zvířata jsou. Avšak, pokud jedinec shlédne obrázky či videa z těchto míst nebo míst, kde se vykonávají porážky, bude to na něj mít také silný (emocionální) vliv.

O aspektu týkajícího se ospravedlňování píše Chapouthier, kdy zmiňuje několik, dle něj neplnohodnotných, alibi, kterými osoby chtějí týrání zvířat omluvit. V kapitole mluví o týraní, které charakterizuje jako: *„…usmrcení či trýznění určitého zvířete, vykonané vědomě a záměrně, aniž osoba, která je za spáchání těchto činů zodpovědná, dokáže uvést jiné morální alibi nežli absolutní právo člověka nad „zvířetem“ “*[49](pokud budeme souhlasit s takto vymezeným pojmem, je nutno obsáhnout do týrání i velkochovy, zvířata jsou v nich usmrcována každý den v ohromném množství a před svou smrtí žijí v podmínkách, které jim od narození způsobují utrpení).
Zmíním zde jen dvě alibi, pro můj záměr v práci nejpříhodnější. Prvním je alibi historické, kdy autor tvrdí, že konzumaci masa tímto alibi nelze obhajovat, jelikož v dřívější době byl u různých kmenů akceptován i kanibalismus. Navíc je vegetariánství v nynějších evropských podmínkách pro člověka plnohodnotná dieta a maso již není nutné konzumovat, tvrdí Chapouthier. Zmiňuje taktéž alibi dietetické, kdy nutnost a prospěšnost konzumace červeného masa, nazývá mýtem.[50]
Autor dále popisuje mechanismy, které osoby používají k tomu, aby si toho, že narušují/poškozují práva zvířat, nemuseli být vůbec vědomi, tyto mechanismy tak postrádají potřebu alibi. Jedná se o *zastírání reality* a *rozmělňování odpovědnosti*. Zastírání reality, nebo také maskování, využívá především jazyk. Hlavním příkladem zde

[48] Jejich jest království: výbor z knih o etickém chování vůči zvířatům a jejich osudu. Str. 15. Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-112-8.
[49] CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Str.61. Vyd. 1. Praha: Stanislav Juhaňák, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.
[50] Tamtéž, Str. 62-67.

může být to, jakým způsobem nazýváme části zvířecího masa, určeného ke konzumaci. Konzument tak nemusí vnímat, že se jedná o kus mrtvého zvířete, nýbrž mu to umožňuje vnímat pouze produkt. Toto, dle autora, se dále posouvá v kuchyni, kdy se z masa dělá hotový pokrm a konzumentovi je tak již zcela rozostřena realita toho, z čeho původně onen produkt byl. Druhým mechanismem je rozmělňování odpovědnosti, tento mechanismus se dá demonstrovat masným průmyslem, píše Chapouthier. Masný průmysl obsahuje celý proces, ve kterém nalezneme několik rolí vedoucích až k samotnému konzumentovi, a samotný konzument vlastně celý proces dává do pohybu. Tímto procesem, dle autora, subjektivní odpovědnost zaniká a přesouvá se na někoho nekonkrétního či na nějaký normalizovaný (a neosobní) společenský proces. Autor zmiňuje Jean-Claude Nouëta, který zmíněný jev nazývá *„kolektivní odpovědnost“*. [51]
Chapouthier dále v knize zmiňuje názor Claude Elsen a Florence Burgat, kteří se domnívají, že násilí vůči zvířatům pomáhá eliminovat násilí vůči lidem, jelikož dojde k vybití. Autor tento názor zamítá jako nepodložený, a naopak se přiklání k názoru opačnému, kdy spojuje tyto dva jevy násilného chování. Zmiňuje situace, kdy člověk, který je schopen se nemorálně chovat ke zvířeti, praktikuje obdobné chování i vůči lidským osobám. Například alkoholici, kteří týrají zvířata mají sklon týrat také děti, píše Chapouthier.[52] (Blíže k obdobné problematice – tj. problematice zvýšené násilné činnosti vůči lidem, která je způsobena násilnou činností vůči zvířatům, specificky u pracovníků jatek, je možné se dočíst v poslední kapitole této práce.)

Doposud jsem se zaměřovala na samotná zvířata, náš vztah k nim a jejich životní stav ve velkochovech. Většina zmíněných pozic nevycházela z antropocentrického myšlení. V následující kapitole přejdu k měřítku antropocentrickému. Bude mě zajímat, zda je intenzivní hospodářství prospěšné pro lidskou společnost nebo, zda se nějaké procesy negativně odráží i na lidské jedince, nejen na zvířata.

[51] Tamtéž, Str. 68-69.
[52] Tamtéž, Str. 81-83.

5. Dopady velkochovů na člověka

U velkochovů není problematickým pouze způsob, jakým jsou v nich zvířata nucena žít a praktiky, které tyto chovy využívají, nýbrž jsou s nimi spojeny i další jevy, které v této kapitole zmíním. Tyto jevy mají jak dopady enviromentální, tak i zdravotní nebo se jedná o zcela zbytečné plýtvání zdroji aj.

Čerpat zde budu z přílohy, která je určena pro české vydání, v knize *Farmagedon*[53], kde jsou tyto fakta především graficky vyobrazena. Celá tato kniha podává aktuální a vyčerpávající popis různých složek (amerických) velkochovů a popisu toho, jaký konglomerát následku způsobují.

Prvním problematickým aspektem, je to, že přes 50% obilí, které se vypěstuje v EU, je určeno jako potrava pro hospodářská zvířata. S tím samozřejmě souvisí i další prostředky, které jsou potřebné pro jeho vypěstování (voda, půda aj.). Zvířata této potravy zkonzumují opravdu hodně, s přihlédnutím toho, jak masově jsou v halových chovech přemnožena. Lidé by dostali mnohem více energetické hodnoty, kdyby konzumovali onu potravu, pěstovanou pro zvířata, místo zvířat samotných. Statisticky se to má tak, že ze sta kalorií obilí, které sní zvíře se vytvoří mezi sedmnácti až třiceti kalorií v podobě masa. Z pohledu enviromentálního zde vidíme zbytečné plýtvání zdroji, které nejsou nevyčerpatelné – voda i půda by se dali využít jiným způsobem. To dále implikuje to, že pokud by lidé přešli na veganskou či alespoň bezmasou stravu, půda, určena na pěstování obilí, by mohla být využita na pěstování plodin, které by zasytily lidi, kteří nyní potravinově strádají.

V celém potravinovém průmyslu se nadměrně plýtvá (kromě zkrmování obílí mají lidé ve vyspělé společnosti nadměrnou spotřebu, spousta potravin se bezdůvodně vyhazuje atd.), při čemž by se nakrmilo až 1,75 miliard lidí, pokud by se polovina objemu obilí, sloužící pro zvířata, využilo jiným způsobem.[54]

Velkochovy dále znečišťují vodu, a to markantním způsobem. Děje se tak především z toho důvodu, že se do hnojiv přidává dusík, který zvířata poté konzumují v podobě plodin. Dalším enviromentálním červeným vykřičníkem, jsou skleníkové plyny, které přemnožená zvířata (především krávy) vypouštějí (skleníkové plyny mají přímou

[53] LYMBERY, Philip a OAKESHOTT, Isabel. FARMAGEDON. *Skutečná cena levného masa*. Vyd. 1. Praha: Carpe Momentum, 2017. ISBN 978-80-905334-4-8

[54] LYMBERY, Philip a OAKESHOTT, Isabel. FARMAGEDON. *Skutečná cena levného masa*. Příloha k českému vydání. Vyd. 1. Praha: Carpe Momentum, 2017. ISBN 978-80-905334-4-8

spojitost s globálním oteplováním). Vegani mají skoro 3x méně emisí skleníkových plynů, než častí konzumenti masa.
Navíc nadměrná konzumace masa je prokazatelně nezdravá, může způsobovat obezitu, rakovinu, cukrovku nebo srdeční choroby[55]

O tomto píše také Chapouthier, který ukazuje, jakým způsobem by snížení konzumace masa v evropské společnosti, prospělo i lidskému rodu. Jako příklad uvádí nemoci, které jsou způsobeny nadměrnou konzumací masité stravy – kardiovaskulární onemocnění, rakovina tlustého střeva aj. Dále argumentuje tím, že díky této evropské přehnané konzumaci trpí země třetího světa, ve kterých se pěstuje potrava pro dobytek, a tyto země tím strádají.[56]

Toto jsou jen některé stránky velkochovů, které afektují přímo lidi, nejen zvířata. Je zde vidět, že jsou eticky problematické i z pouhého antropocentrického hlediska. Přispívají ke klimatické krizi, která má přímý efekt na lidský druh, pomáhají zvyšovat nerovnosti ve světě, kdy na jednom místě mají lidé přebytek a na druhém nedostatek a nepřispívají k dobrému prospívání lidského zdraví. Maso, vyprodukované ve velkochovech navíc bývá plné hormonů či antibiotik, které z něj konzument vstřebává. Taktéž množství zkonzumovaného masa na osobu, které se v západní společnosti stalo standardem, lidské zdraví nabourává.[57] V současnosti již žijeme v tak komplexním a propleteném světě, kdy i samotná dietetická volba má impakt nejen na naše zdraví, ale např. i enviromentální otázku. Je důležité si přiznat, že zde nežijeme jako samostatné entity a je nutné přijmout i individuální odpovědnost za své volby a na základě tohoto uvědomění dále konat. Pokud se na okamžik zaměřím pouze na enviromentální krizi (která má potencionální možnost zahubit celé lidstvo), jistě samotné veganství nestačí k jejímu potlačení, avšak signifikantně napomáhá k boji proti ní.

[55] Tamtéž.
[56] CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Str. 84-86. Vyd. 1. Praha: Stanislav Juhaňák, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.

Pro bližší demonstraci zde přikládám *graf*[58], který blíže ukazuje, jaký impakt mají různé potraviny na produkci skleníkových plynů:

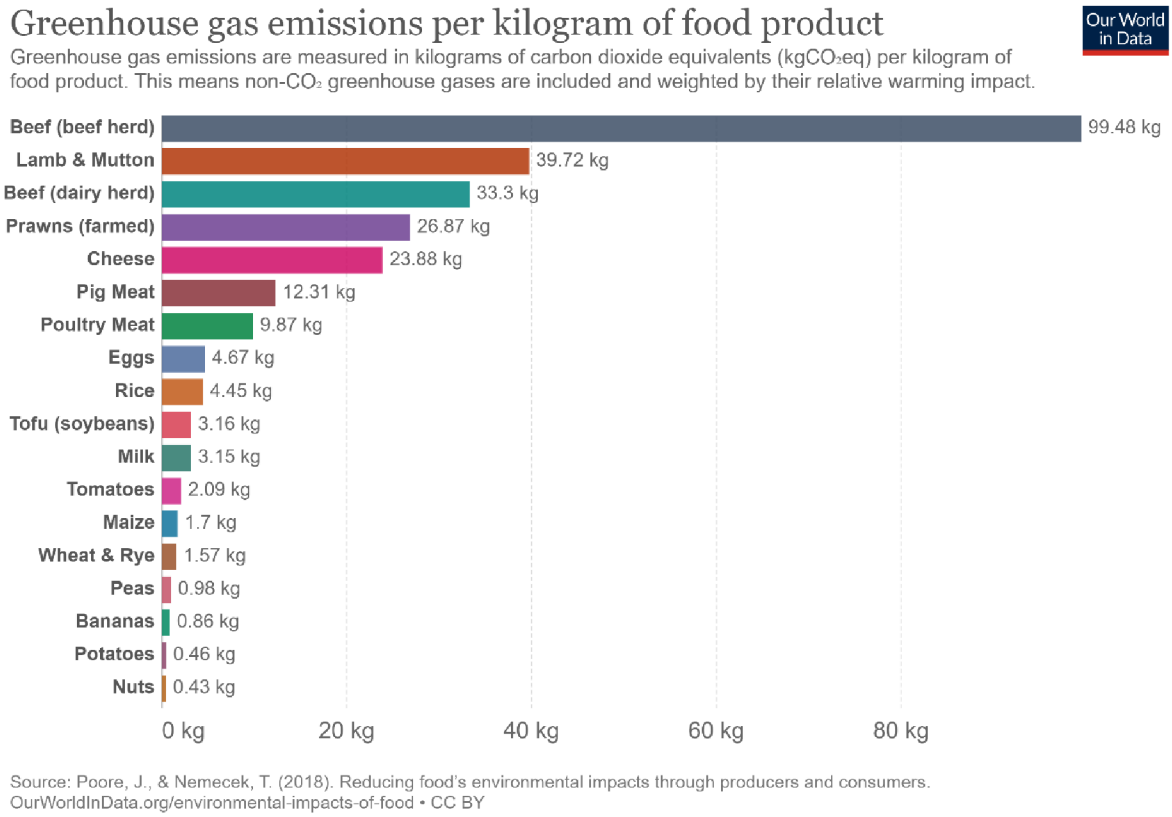

V této kapitole bylo zmíněno, že konzumace masa nemusí mít dobrý vliv na fyzický stav jedinců. V kapitole následující se zaměřím na psychické prospívání jedinců, a to v souvislosti práce v systému nového zemědělství (jak o velkochovech referuje Scully), především pracovníků jatek, kteří jsou jednou z posledních složek tohoto systému. Mým zájmem v kapitole bude, jestli má tato práce nějaký vliv na psychiku pracovníků.

[58] Environmental Impacts of Food Production - Our World in Data. Our World in Data [online]. [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: https://ourworldindata.org/environmental-impacts-of-food

5.1 Dopady práce ve velkochovech na jejich pracovníky

V této poslední kapitole bych se chtěla zaměřit, jak práce v masném průmyslu afektuje samotné pracovníky. Budu se zaměřovat na jatka, kterým jsem v práci pro zatím nevěnovala přílišnou pozornost, ale právě ta jsou nedílnou, a pro život zvířat konečnou částí, jak masného, ale tak i mléčného průmyslu.

Na místě, kde jsou pracovníci nuceni s hospodářskými zvířaty jednat jako s karteziánskými res extensa, přes to, že si musí být vědomi toho jakou nelibost zvířata pociťují, jak strádají, brání se různým prováděným praktikám a snaží se uniknout bolesti a smrti, se vytváří otázka, zda je to nějakým způsobem nemůže negativně psychicky ovlivnit (fyzické úrazy, které provázejí práci na jatkách, pro mé účely vynechám, avšak jedná se o velmi častý jev).

Budou mě tedy zajímat charakterové predispozice lidí, vykonávajících tuto práci, ale především následky psychické, které mohou být spojené s touto prací. Vycházet zde budu ze článku Jennifer Dillard, která se tématem mého zájmu ve svém článku zabývá.

Co se týče charakterových predispozicích, ve výzkumu, který vytvořili A. S. Yildiz, A. R. Emhan, Y. Bez a S. Kingir1, se došlo k výsledkům, že pracovníci masného průmyslu a jatek mají vyšší dispozice k psychopatologickému chování než úřední pracovníci. Jedná se o úzkostlivé poruchy, agresivitu, noční běsy aj. Tato psychická nestabilita neovlivňuje pouze pracovníky a jejich blízké, ale přímo se odráží na jejich způsobu práce se zvířecími bytostmi. [59]

Dillard, která se zaměřuje na vliv práce na psychiku jedinců, v článku s názvem „*A Slaughterhouse Nightmare: Psychological Harm Suffered by Slaughterhouse Employees and the Possibility of Redress through Legal Reform*“[60] píše, že běžný americký občan nezažívá na denní bázi tak velké množství násilí a smrti, jako pracovníci na jatkách. Pracovníci jsou tlačeni k co největší produktivitě, na některých jatkách tak musí zaříznout

[59] Yildiz, Ahmet & Emhan, A.Rahim & Bez, Yasin & Kıngır, Said. (2012). *Psychological Symptom Profile of Butchers Working in Slaughterhouse and Retail Meat Packing Business: A Comparative Study*. Kafkas Universitesi Veteriner Fakultesi Dergisi. Str. 319–322 18. 10.9775/kvfd.2011.5494.

[60] Dillard, Jennifer. (2007*). A Slaughterhouse Nightmare: Psychological Harm Suffered by Slaughterhouse Employees and the Possibility of Redress through Legal Reform*. Georgetown Journal on Poverty Law & Policy. Str. 1–18.

pět zvířat každých patnáct vteřin, zmiňuje Dillard. Smrt zvířat, zabíjených na jatkách, je bolestná a pracovníci vidí takto umírat tisíce zvířat týdně. Na příkladu toho, jak si pracovníci hrají a házejí s umírajícími slepicemi, které nebyli chybou řádně usmrceni a pracovníkům bylo nařízeno, aby jim urvali hlavy, demonstruje autorka to, že existuje spojení mezi od základu krutou podstatou jatek a následným krutým zacházením pracovníků se zvířaty. To, že mají zaměstnanci ze smrti a utrpení zvířat zábavu či potěšení dle autorky ukazuje, že u nich mohlo dojít k nějakému psychickému poškození (tato informace se shoduje s poznatky studie, která byla zmíněna v předchozím odstavci).

Každodenní zabíjení způsobuje traumata, jako může být „PITS“ (Perpetration-Induced Traumatic Stress, neboli traumatický stres vyvolaný trestnými činy). Autorka u popisu „PITS“ vychází ze studie MacNaira, který uvádí, že se tento syndrom projevuje rizikovým užíváním drog a alkoholu, úzkostmi, depresí, paranoiou a pocity odosobnění, tyto symptomy mají přímou spojitost se zabíjením. Např. alkoholismus je u zaměstnanců jatek běžnou závislostí. Dalším projevem „PITS“ může být doubling (rozdvojení), kterým procházeli taktéž nacističtí lékaři. Tito lékaři si vytvořili dvě verze sebe sama, své dva oddělené životy, které si vzájemně nepropojovaly. V jednom z těchto „já“ byl nacistický lékař normálním jedincem společnosti, který má rodinu, v druhé však byl schopen provádět eticky neakceptovatelné zákroky, které by ve své druhé polovině života nikdy morálně nemohl přijmout. Dillard píše, že práce na jatkách není zcela srovnatelná s prací nacistických lékařů, ale důsledky této práce jsou stejné. Dodává zde svědectví jednoho z pracovníku prasečích jatek, ten říká: „*The worst thing, worse than the physical danger, is the emotional toll. If you work in the stick pit [where the hogs are killed] for any period of time, you develop an attitude that lets you kill things but doesn't let you care. You may look a hog in the eye that's walking around down in the blood pit with you and think, God, that really isn't a badlooking animal. You may want to pet it. Pigs down on the kill floor have come up and nuzzled me like a puppy. Two minutes later I had to kill them—beat them to death with a pipe. I can't care.*“[61] *(překlad:* „Nejhorší věcí, horší než fyzické nebezpečí, je emocionální ztráta. Když pracujete v jámě (tam, kde se zabíjejí prasata) jakkoliv dlouhý čas, rozvine se vám chování, které vám dovolí zabíjet, ale nedovolí, aby vám na tom záleželo. Můžete se praseti, které s vámi jde krvavou jámou, koukat do očí a myslet si, bože, to není vůbec špatně vypadající zvíře. Můžete ho chtít pohladit. Prasata dole na krvavé podlaze ke mně přišla a přitiskla se ke mně jako štěňata. O dvě minuty

[61] Tamtéž, Str. 8.

později jsem je musel zabít – umlátit je k smrti trubkou. Musí mi to být jedno“). Schopnost empatie vůči slabším bytostem se u zaměstnanců musí rapidně snížit, aby práci mohli vykonávat. Avšak to má za následek to, že je u nich vyšší pravděpodobnost, že stejně tak budou schopni páchat trestné činy proti slabším lidem, především dětem a ženám, píše Dillard.

Chapouthier píše o obdobném jevu, pouze ho nevztahuje výhradně na jatka, kdy tvrdí, že jedinec, který je schopen vykonat násilnou činnost na zvířeti, bude pravděpodobně inklinovat i k trestné činnosti především vůči slabším osobám.[62]

Poslední poznámka, kterou bych chtěla z tohoto článku zmínit, by mohl být brán jako argument pro přechod na vegetariánskou nebo veganskou stravu.

Dillard píše, že studie od M. Joy zjistila, že 85 % konzumentů masa by zvíře nebylo schopno zabít.

Tento postoj většinové společnosti vidím jako rozporuplný a problematický, i s uvážením toho, že velká část těchto lidí je v chodu jatek a velkofarem needukována. Navíc, pokud k tomu uvážíme následky, které si práce bere u pracovníků, bylo by lepší nejen pro život zvířat, ale i pro život lidí, pokud by se kvůli alespoň části těchto lidí přestala zvířata zabíjet.

Toto píše i samotná Dillard: „*In addition, the general public can express its disapproval of the current slaughterhouse conditions by reducing its consumption of the products of the slaughterhouse—meat, eggs, and dairy products.* “[63](překlad*: „Navíc, běžná veřejnost může ukázat nesouhlas se současným stavem jatek snížením své spotřeby jatečních produktů – masa, vajec a mléčných produktů“)*

V této kapitole bylo ukázáno, že práce na jatkách má přímé negativní následky na psychické zdraví jejich zaměstnanců, kdy se u nich mohou rozvinout psychické onemocnění, vyskytnou zvýšení agresivity i mimo pracovní prostředí aj. Z pohledu etiky obětavosti, je nepřípustné ve společnosti akceptovat pracovní pozice, které tímto způsobem ovlivňují lidské bytosti. Jak bylo v práci zmíněno, této etice jde o prospívání všech (lidských i zvířecích) bytostí, kdy by jedinci měli mít o druhé přirozenou starost.

---

[62] CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Str. 81-83. Vyd. 1. Praha: Stanislav Juhaňák, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.

[63] Dillard, Jennifer. (2007*). A Slaughterhouse Nightmare: Psychological Harm Suffered by Slaughterhouse Employees and the Possibility of Redress through Legal Reform*. Georgetown Journal on Poverty Law & Policy. Str. 1–18.

Avšak, velkochovy a jatka obecně k dobrému společenskému prospívání nepřispívají, proto je zde problematická plausibilní obhajoba jejich existence. Bodů, které podporují přechozí větu (především z pohledu zvířecího prospívání), bylo v této práci zmíněno několik a budou shrnuty v následujícím *Závěru*.

Závěr

V bakalářské práci jsou popsané velkochovy, především praktiky, které jsou v nich zvířatům prováděny. Je vidět, že zvířata fyzicky i psychicky neprospívají, a to díky nepřirozeným podmínkách, ve kterých v nich žijí či různým procedurám, kterým jsou podrobovány. Možné je se dočíst, jak se současná hospodářská zvířata liší od svých předků, a to díky umělému šlechtění, které bylo prováděno člověkem. Z jejich nově získaných vlastností prosperují zejména lidé a zvířata naopak často vysilují. Kapitola o velkochovech je doplněna dokumentem Svědectví, který dává aktuální informace o chodu těchto chovů z prostředí České republiky. Tento dokument je zmíněn také proto, aby si čtenář mohl být vědom, v jakých podmínkách hospodářská zvířata žijí i v naší domovině. Jedním z cílů v *Úvodu* bylo také zjistit, jak se v současnosti k zvířatům vztahujeme. Bylo zjištěno, že se z mimolidských bytostí chovaných v intenzivním hospodářství stala pouhá komodita, kdy se berou jako objekt pro vytvoření produktu a dosažení zisku. Je možné v práci dohledat, jak jsou zvířata objektivizována a na naplňování jejich potřeb se myslí jenom za účelem udržení ekonomického zisku, který z nich plyne. Je i popsáno, že především masné produkty, nejsou nejčastěji spojovány se samotným původně živoucím zvířetem, a to pomocí různých společenských či jazykových procesů, část společnosti pak bývá téměř neinformovaná o jejich skutečném chodu.

Bylo demonstrováno, proč je pobyt zvířat ve velkochovech nemorální z pohledu Animal Welfare i Animal Rights. Dále byla představena nauka úcty k životu, která rozšiřuje svou etiku obětavosti i na zvířecí bytosti, tyto myšlenky jsou neslučitelné se současným systémem využívání zvířat. Byly také uvedeny argumenty proti speciesismu a proč bychom měli vidět hodnotu zvířat v nich samotných.

Nakonec byl do práce přidán i pohled, který je možné charakterizovat jako antropocentrický. Byly zmíněny důsledky, které mají velkochovy i na samotného člověka. S masovou produkcí živočišných výrobků je v západním světe spojena i jejich nadměrná konzumace, která může vést k různým fyzickým nemocem. Velkochovy mají dále např. přímý vliv na zhoršování globálního oteplování a přispívají k sociálním nerovnostem ve světě. V poslední kapitole je také zaznamenáno, že práce na jatkách způsobuje častokrát velké negativní následky na psychický stav jejich zaměstnanců.

Poslední, co bych zde chtěla zmínit je, že jako odpověď na tyto problémy byla ukázána cesta veganství nebo alespoň vegetariánství. Nejedná se pouze o volby dietetické, jelikož odrážejí i celkový postoj ke světu, kdy si jedinec záměrně vybírá směr, který neschvaluje

ubližování a využívání zvířecích bytostí. Jedná se tak o cestu soucitu a respektu ke všemu živému.

Seznam použité literatury a použitých zdrojů

Literatura:

- BEKOFF, Marc. *Na zvířatech záleží. Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem*. Vyd. 1. Praha: TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6.
- SCHWEITZER, Albert. Nauka úcty k životu. Vyd. 1. Praha: Dharma Gaia, 1993. ISBN 80-901225-7-4.
- HARARI, Yuval Noah. Sapiens. Od zvířete k božskému jedinci. Vyd.1. Praha: LEDA, 2013. ISBN 978-80-7335-344-5.
- CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Vyd. 1. Praha: Stanislav Juhaňák, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.
- LYMBERY, Philip a OAKESHOTT, Isabel. FARMAGEDON. *Skutečná cena levného masa*. Vyd. 1. Praha: Carpe Momentum, 2017. ISBN 978-80-905334-4-8.
- WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*. Praha: Nakladatelství Práh, Vyd. 1., 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.
- Jejich jest království: výbor z knih o etickém chování vůči zvířatům a jejich osudu. Str. Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-112-8.
- KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. Vyd. 2. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2000. ISBN 80-85850-86-9.
- SINGER, Peter. Osvobození zvířat. Vyd. 1. Praha: nakladatelství PRÁH, 2001. ISBN 80-7252-042-3
- SKÝBOVÁ, Marie. *Etika a příroda*. Proč brát morální ohledy na přírodu? Vyd.1. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-80-87378-80-9.
- PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka: ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Přeložil Viktor FAKTOR. Praha: Práh, 2003. ISBN 80-7252-084-9.

Webové stránky:

- Česká republika | CIWF Česká Republika. Česká republika | CIWF Česká Republika [online]. Copyright © 2022 Compassion in World Farming. Dostupné z: https://www.ciwf.cz/
- Dobojováno: Zákaz klecových chovů podepsal prezident | OBRAZ – Obránci zvířat. OBRAZ – Obránci zvířat | Spolek na ochranu zvířat [online]. cit. 09.03.2022]. Dostupné z: https://www.obrancizvirat.cz/podpis-prezidenta/
- [online]. Copyright © Greenpeace [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: https://www.greenpeace.org/international/story/50998/meat-marketing-advertising-myths-not-loving-it/

Filmové dokumenty:

- *Svědectví: Pravda, která měla zůstat skryta* [film]. Režie Michaela Vincourová, Lukáš Vincour, Věra Mikušová, Petr Beneš, Adele H. Česká republika, Zvířata nejíme z.s., 2021.

Studie a články:

- MULLIN, M.: Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships. Albion College: Albion. Annual Review of Anthropology, 1999, Vol. 28.
- Dillard, Jennifer. (2007*). A Slaughterhouse Nightmare: Psychological Harm Suffered by Slaughterhouse Employees and the Possibility of Redress through Legal Reform*. Georgetown Journal on Poverty Law & Policy.
- Yildiz, Ahmet & Emhan, A.Rahim & Bez, Yasin & Kıngır, Said. (2012). *Psychological Symptom Profile of Butchers Working in Slaughterhouse and Retail Meat Packing Business: A Comparative Study*. Kafkas Universitesi Veteriner Fakultesi Dergisi. Str. 319–322 18. 10.9775/kvfd.2011.5494.
- *Report on Priorities for Animal Welfare Research and Development.* Ministry od Agriculture, Fisheries and Food, 1993. FAWC, Tolworth Tower, Surbiton, Surrey KT6 7DX.

- Key TJ, Appleby PN, Crowe FL, Bradbury KE, Schmidt JA, Travis RC. *Cancer in British vegetarians: updated analyses of 4998 incident cancers in a cohort of 32,491 meat eaters, 8612 fish eaters, 18,298 vegetarians, and 2246 vegans*. Am J Clin Nutr. 2014;100 Suppl 1(1):378S-85S. doi:10.3945/ajcn.113.071266.
- Beezhold B, Radnitz C, Rinne A, DiMatteo J. *Vegans report less stress and anxiety than omnivores*. Nutr Neurosci. 2015;18(7):289-296. doi:10.1179/1476830514Y.0000000164.

Grafy:

- Environmental Impacts of Food Production - Our World in Data. Our World in Data [online]. [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: https://ourworldindata.org/environmental-impacts-of-food